

THE SUBJECT OF CULTURAL HERITAGE AND AREA MANAGEMENT IN TURKEY: ULUDAĞ AREA PRESIDENCY EXAMPLE

BATUHAN MUMCU

Dr., Kùltür ve Turizm Bakan Yardımcısı

Mail: batuhanmumcu@gmail.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0401-1781>

ABSTRACT

Turkey is a country that attracts attention with its thousands of years of historical past and rich cultural heritage. This heritage reflects the richness of the geography that has been home to various civilisations. Historical artefacts, ancient cities, natural beauties, handicrafts and traditions in Anatolian lands are important elements that shape the identity of the country. However, the protection and sustainable transfer of these cultural riches to future generations requires a serious effort. In this article, we will underline the importance of cultural heritage conservation in Turkey and discuss how conservation efforts are carried out through the Uludağ Site Presidency.

Turkey is an important touristic destination with a rich cultural heritage and natural beauties; the protection and management of cultural heritage is of great importance in terms of transferring the country's identity and history to future generations. Likewise, the protection of natural areas is a critical issue for raising environmental awareness and promoting sustainable tourism.

In Turkey, the protection of cultural heritage and the Uludag Area Presidency aim at ensuring the sustainable transfer of historical and natural riches to future generations and the conservation of natural areas. The involvement of local people and other visitors in such endeavors is one of the cornerstones of success and plays an important role in the preservation of the country's historical and natural heritage.

It is of vital importance for the protection and sustainability of cultural heritage that the state and society work together to protect it. In this way, Turkey's unique cultural heritage will shed light on the future and the traces of the past will be followed by future generations.

Keywords: Culture, Cultural Heritage, Site Management, Site Presidency

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma

Geliş Tarihi: 16.12.2022

Kabul Tarihi: 09.03.2023

Yayın Tarihi: 15.06.2023

Yayın Sezonu: Ocak-Haziran

Makaleye Atıf Bilgisi

MUMCU Batuhan, (2023). "Türkiye'de Kültürel Miras Konusu ve Alan Yönetimi: Uludağ Alan Başkanlığı Örneği". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. Yıl: 19 Sayı: 64. (224-255)

muhafazakârdüşünce • yıl: 19 - sayı: 64 • Ocak-Haziran 2022

TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL MİRAS KONUSU VE ALAN YÖNETİMİ: ULUDAĞ ALAN BAŞKANLIĞI ÖRNEĞİ

BATUHAN MUMCU

ÖZ

Türkiye, binlerce yıllık tarihi geçmiş ve zengin kültürel mirasıyla dikkat çeken bir ülkedir. Bu miras, çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan coğrafyanın zenginliklerini yansıtmaktadır. Anadolu topraklarında yer alan tarihi eserler, antik kentler, doğal güzellikler, el sanatları ve gelenekler, ülkenin kimliğini şekillendiren önemli unsurlardır. Ancak, bu kültürel zenginliklerin korunması ve sürdürülebilir bir şekilde gelecek nesillere aktarılması, ciddi bir çaba gerektirir. Bu makalede, Türkiye'de kültürel mirasın korunması öneminin altını çiziceğiz ve koruma çalışmalarının nasıl yürütüldüğünü Uludağ Alan Başkanlığı üzerinden ele alacağız.

Zengin bir kültürel mirası ve doğal güzellikleriyle önemli bir turistik destinasyon olan Türkiye; kültürel mirasın korunması ve yönetimi, ülkenin kimliğini ve tarihini gelecek nesillere aktarmak açısından büyük öneme sahiptir. Aynı şekilde, doğal alanların korunması da çevre bilincinin artırılması ve sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi için kritik bir konudur.

Türkiye'de kültürel mirasın korunması ve Uludağ Alan Başkanlığı, tarihi ve doğal zenginliklerin sürdürülebilir bir şekilde gelecek nesillere aktarılmasını ve doğal alanların korunmasını amaçlar. Bu tür çabalarda bölge halkının ve diğer ziyaretçilerin katılımı, başarının temel taşlarından biridir ve ülkenin tarihi ve doğal mirasının korunmasında önemli bir rol oynar.

Devletin ve toplumun birlikte çalışarak kültürel mirasa sahip çıkması, mirasın korunması ve sürdürülebilirliği açısından hayati öneme sahiptir. Bu şekilde, Türkiye'nin eşsiz kültürel mirası geleceğe ışık tutacak ve geçmişin izleri gelecek nesiller tarafından da takip edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürel Miras, Alan Yönetimi, Alan Başkanlığı

Giriş

Kültürel miras, bir ülkenin kimliğini tanımlar. Genellikle açıkça tanımlanmamakta veya bazen geçmiş deneyimi kullanarak şimdiki anlamının yollarını göstermeyi amaçlayan bir hatırlama süreciyle ilişkilendirilir. Kültürün korunması ve makul bir şekilde tanıtılması, turizmi büyük ölçüde etkileyebilir ve daha iyi sosyal tutarlılığa ve eğitim ve yaşam tarzının iyileştirilmesine katkıda bulunabilir. Ayrıca, miras, tarihi ve bölgesel bir topluluğa ait olmanın gururunu korumaktadır.

Kültürel miras yönetimi bağlamında, koruma ve geliştirme, kültürel mirasın yönetiminde yer alan kamu (ve özel) kuruluşların ana hedeflerini temsil etmektedir. Ancak bu hedefler, yoruma açık olan çözülmemiş sorunlara yol açar. Merkezi ve merkezi olmayan organizasyon modelleri ile kültürel mirasın yönetiminde kamu ve özel sektör rolleri arasındaki seçimle ilgili bir sorun da mevcuttur. Hükümet için temel yönergelerin kapsamlı bir şekilde düzenlenmesine ve önemli ölçüde paylaşılmasına rağmen, somut yaklaşımlar ve eylem öncelikleri açısından sayısız tutarsızlık devam etmektedir. Devlet yaklaşımının evrimi, özellikle iyileştirme görüşünün ortaya çıkması, kültürel mirasa önemli miktarda ilgi oluşturmaktadır.

Kültürel bir perspektiften, kültürel mirasın daha iyi korunması ve tanıtılması, kültürün ekonomik sonuçları artırmak için getirebileceği aktif katkı konusunda daha iyi farkındalık ve kamu yönetişimi değerlendirmesi ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Kültürel miras alanını ekonomik alana bağlayabilecek gelecekteki çalışmaların geliştirilmesi, her iki tarafa da önemli faydalar sağlayabilir.

Kültürel mirasın korunması alanında politikaların etkinliği çok yönlü etkiye sahiptir. Bir yandan kültürel-tarihi ve arkeolojik mirasın taşınır ve taşınmaz varlıkları korunmadan kültür turizminin potansiyelinden yararlanılamamaktadır. Öte yandan, kültürel-tarihi ve arkeolojik nesnelere korunması, gelecek nesillere bırakılanlar açısından sürdürülebilir kalkınmanın yanı sıra ulusal kimlikle ilgili konularla da ilgilidir.

Çalışmanın temel amacı, Türkiye’de kültürel mirası korumaya yönelik alan yönetimini, Alan Başkanlığı uygulaması üzerinden incelemektir. Alan yönetimi anlayışının ve yeni bir kurum yapılanması olarak Alan Başkanlığı modelinin incelendiği bu araştırmadaki temel problem, Alan Başkanlığı uygulamasının idari teşkilat ve yönetim politikalarıyla birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan güçlü ve zayıf yönlerinin ne olduğudur. Yapılanmanın güçlü ve zayıf tarafları bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye’de Alan Yönetimi anlayışının “Uludağ Alan Başkanlığı” üzerinden uygulanabilirliği ölçülmek istenmiştir.

1. Kültürel Miras

Kültürel miras; insanoglunun, kayıt altına alınabilen tüm tarihi dönemlerde yaşanan bütün olaylarda üst üste koyarak bir araya getirdiği, yine ilerleyen dönemlerde yaşanan zaman dilimi içerisinde edinilen yeni tecrübeler ve elde edilen yeni bilgiler ile geliştirip zenginleştirdiği, devamlılığını güvence altına alacak şekilde koruyup daha sonra yaşayagelen insanlara aktarabildiği tüm verilerin bir bütünü olarak somut, somut olmayan ve doğal kültürel miras olarak değerlendirilebilmektedir. Kültürel miras, geçmişten miras alınan ve değişik gerekçelerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak varlığı olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü olarak ifade edilmiştir (Can, 2009:3). William S. Logan' a göre kültürel miras; “genellikle önceki nesillere ait olan, bazen şimdiki nesil tarafından oluşturulan doğal ve kültürel çevredeki somut ve soyut değerler” şeklinde ifade edilmektedir (Türkey Kahraman, 2018:8). 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda (KVKK) kültür varlıkları bir diğer deyişle kültürel miras “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar” şeklinde tanımlanmıştır (mevzuat.gov.tr, 12.06.2021).

Ülkemizde kültür varlıklarını isimlendirirken “tarihi eser, antika, eski eser, tarihi miras ve *kültürel miras*” kavramları sıklıkla kullanılmaktadır. Kültürel miras bir toplumun yaşam şekliyle tarihi geçmişine ait eserlerle ve geleneklerle ortaya çıkmaktadır. Kültürel miras öğeleri denilince akla ilk olarak tarih öncesi dönemde oluşmuş mağaralar, özel nitelikte ağaçlar, göller, dağlar, kayalıklar, antik şehir kalıntıları, resim, heykel, seramik, dokuma vb. eserler gelmektedir. Japon Samuray Kılıçlarının yapımı, Avustralya Yerlilerinin savaş dansı, Türkiye'deki meddahlık geleneği ve mevlevi sema törenleri kültürel mirasa örnek gösterilebilmektedir. Burada ilginç bir saptamaya Hennessy yer vermektedir. Hennessy' e göre; kültürel miras, özelden de somut olmayan kültürel miras, gelişen teknolojiyle birlikte koruma adı altında belgelenirken hızla fotoğraflanıp internette paylaşıldığı için artık dijital kültürel miras haline gelmiştir (Ülgen, 2020:10-14).

Somut Kültürel Miras; UNESCO' nun 1972 yılında kabul ettiği Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'ye göre gerek tarihsel olarak gerek sanatsal olarak gerek de bilimsel bağlamda öneme sahip olduğu değerlendirilen sitler, yapılar ve anıtlar kültürel miras olarak değerlendirilmiş ve bu öğeler yine bu sözleşme ile somut kültürel

miras öğeleri olarak adlandırılmıştır. Bu öğeler kendi aralarında iki şekilde ayrıla tabi tutulmaktadır. Bunlar (Ünsal ve Pulhan, 2012:34; Pekerşen vd., 2019:353):

1. Taşınır Kültürel Miras (tablolar, heykeller, sikkeler, el yazmaları, arkeolojik eserler gibi)
2. Taşınmaz Kültürel Miras (anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi kent dokuları gibi).

Somut kültürel miras öğelerini oluşturan tüm bu para, el yazması, sit alanları, tarihi kentler vb lerin korunmasının ve gelecek kuşaklara aktarılmasının zorluğudur.

Somut Olmayan Kültürel Miras; UNESCO' nun “Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi” ne göre, somut olmayan kültürel miras “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, performanslar, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar” olarak tanımlanmıştır (<https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/>, 01.06.2021).

UNESCO' nun 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansında yukarıda tanım halinde verilen somut olmayan kültürel miras terimi kabul edilmiş, Türkiye bu sözleşmeye 2003 yılında dahil olmuş ve günümüze kadar; “Meddahlık, Mevlevi Sema Törenleri, Aşıklık, Karagöz, Nevruz, Geleneksel Sohbet Toplantıları, Alevi Bektaşî Ritüeli, Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Geleneksel Tören Keşkeği, Mesir Macunu Festivali, Türk Kahvesi ve Geleneği, Ebru, İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı, Çini, Bahar Bayramı ve Hıdırellez, Dede Korkut Ata Mirası ve Işık Dili” Türkiye' nin somut olmayan kültür mirası olarak belirlenmiştir (Akcaoğlu, 2019:128-129).

Doğal Kültürel Miras; Doğal Kültürel Miras, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmeye göre “fiziksel, biyolojik ya da jeolojik olarak özgün yapılar barındıran; türlerin tarihiyle ilgili verileri bünyesinde bulunduran nadir alanları ve estetik değer kabul edilen yer ve yapılar” olarak tanımlanmıştır (Karakas, 1997: 197). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesinin 5. Maddesine göre sözleşmeye taraf olan devletlerin kültürel ve doğal mirası koruması, muhafaza etmesi, teşhiri için gerekli önlemleri kendi koşullarına göre en etkin biçimde alması, toplum yaşamında bu mirasa bir işlev kazandırarak korunması için kapsamlı planlar yapıp tedbir alması ve genel bir politika belirlemesi, kültürel ve doğal mirası korumak için gerekli kurumları kurması, bu kurumların işlevselliğini sağlaması, bilimsel ve teknik çalışmalarla devletin kültürel ve doğal mirasına yönelik tehditleri bertaraf etmesi, tehlikelere karşı korumak amacıyla gerek-

li müdahale yöntemlerini tespit edip mükemmelleştirmesi, yine bu mirasın saptanıp korunması, teşhir edilmesi ve gereğinde yenileştirilmesi için gerek yasal gerek bilimsel gerekse teknik, idari ve mali olarak tüm önlemleri alması, tüm bunları gerçekleştirmek için eğitim veren ulusal ya da bölgesel merkezler kurarak geliştirilmesini desteklemesi, bu alandaki tüm bilimsel araştırmaları teşvik etmesi gerekmektedir (<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>, 05.06.2021).

1.1. Kültürler Miras Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Kültürel miras kavramı karmaşık tarihsel süreçlerin bir sonucu olarak gelişmiştir ve gelişmeye devam etmektedir. Kültürel miras ve doğal miras kavramı, tarihsel olarak değişen değer sistemlerine dayanmaktadır. Bu değerler farklı insan grupları tarafından tanınmaktadır. Bu farklı gruplar tarafından geliştirilen ve kabul edilen fikirler, dünya mirası ve kültürel miras gibi çeşitli kültürel ve doğal miras kategorilerini oluşturmaktadır (Zancheti, 2002:20).

Kültürel miras kavramının ortaya çıkışı anıtlara, binalara, sanat eserlerine, eserlere, peyzajlara vb. farklı değerlerin yüklendiği uzun bir tarihsel gelişimin sonucudur. Bu nesnelerin sistematik olarak yok edilmesi veya kaybolması, “olağanüstü evrensel değer” ve bu nesnelerin “insanlığa” ait olduğunun beyanıdır. Bu fikirler, kültürel mirasın ve iç içe olduğu doğal çevrenin benzersiz ve yeri doldurulamaz olduğu anlayışıyla geliştirilmiştir. Kavramın ortaya çıkışı koruma ya da muhafaza etme fikriyle doğrudan ilişkilidir (Japanese Agency for Cultural Affairs, 1996). Son zamanlarda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin büyük potansiyeli (örneğin sayısallaştırma), kültürel mirasın daha fazla “değerini ortaya çıkarmak” ve onu kullanmanın yeni sürdürülebilir yollarını icat etmek bağlamında geniş çapta tartışılmıştır. Bu yeni gelişmelerin, Avrupa Komisyonu’nun DigiCult Raporu “Yarının Kültürel Ekonomisi için Teknolojik Peyzajlar: Kültürel Mirasın Değerinin Kilidini Açmak” başlıklı raporunda ortaya konulduğu üzere, miras endüstrisi ve genel olarak iş dünyası üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu kanıtlanabilmektedir. Bu raporda akademisyenler ve profesyoneller, miras için hem çevrimdışı hem de çevrimiçi (örn. İnternet) ilgili pazarlar önermişler ve çeşitli olası mirasa dayalı ürün ve hizmetlere (lisanslama görüntüleri, reproduksiyonlar üzerinde telif hakkı ücretleri, kültürel CDRÖM’lar, vb.) genel bir bakış sunmuşlardır. Son zamanlarda, sanal mirasın ortaya çıkışı, miras teorisyenlerinin ve uygulayıcılarının beklentilerini ve hayal gücünü daha da yükseltmiş ve bilim adamları için bir zorluk daha ortaya çıkarmıştır. Sanal miras, “kendi başına var olma hakkına sahip olan ve mirasın maddi varlığından bağımsız bir de-

ğere sahip olan” bir “bilgi nesnesi” olarak tanımlanmaktadır. Yeni mal (sanal mal) ve hizmet akışları getirebilmektedir. Böylece topluluklara ekonomik fırsatlar oluşturabilmektedir” (Zancheti, 2002:26). Bununla birlikte, gerçek mirasın ve sanal mirasın birbirinden ayrılamaz “bir bütünün iki parçası” olduğuna dikkat edilmelidir. Çünkü sanal miras yalnızca “gerçek mirasın yalnızca diğer biçimin varlığıyla anlam kazanan yeni bir boyutudur”. Yine de dijitalleştirme, miras kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde kullanmanın iyi bir yolu olabilir. Çünkü “sonsuz operasyonel kapasiteye” sahiptir, “üzerinde yapılan işlemde bağımsız olarak sonsuza kadar sürebilmektedir” ve miras değerine önemli ölçüde katkıda bulunabilmektedir (Zancheti, 2002:25).

1.2. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması Gereksinimi

Kültürel miras olarak adlandırılan tüm eserler; insan oğlu için geçmişten günümüze bir köprü vazifesi gören değerli ve paha biçilmesi zor olan tarihsel ve kültürel anlamdaki tüm çevrede bulunan özenle korunması ve geleceğe aktarılması zorunlu olan hazineler olarak değerlendirilebilir. Kiper’e göre kültürel miras, geçmişle gelecek arasında bağ kuran, kimlik sorununu çözebilen, tarih derinliği ve bilinci yaratan, kuşaklararası iletişimi sağlayabilen, yenilenemez, sınırlı kaynak niteliği olan değerler olması bakımından önemlidir ve mutlaka korunması gerekir. (Kiper, 2006:15’ den akt. Efe, 2013:51).

Timothy ve Boyd’a göre kültürel miras kavramı; taşınmaz somut varlıklar (binalar, nehirler, doğal güzellikler vb), taşınabilir somut varlıklar (müzelerdeki nesnelere ve arşivlerdeki belgeler vb), değerler, gelenekler, merasimler, yaşam tarzları ve festivaller, sanatsal ve kültürel etkinlikleri kapsayan deneyimler gibi soyut özellikler şeklinde sınıflandırılmış olup 1972 yılında UNESCO tarafından ortaya konulan “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Konvansiyonu sözleşmesine göre korunması gereken önemli kültürel miras öğeleri şu şekilde sıralanmıştır:

- “Anıtlar: Mimari eserler, anıtsal heykeller ve resimler, arkeolojik özellikteki yapılar, yazıtlar ve mağara resimleri,
- Bina grupları: Mimari özellikleri ve tarihî, sanatsal, bilimsel açıdan evrensel değeri olan ayrı ve bitişik binalar,
- Sitler: İnsan veya doğa ile insanın birlikte yarattığı eserler, arkeolojik alanlar” (Bahçe ve Yılmaz, 2011:14-16).

Kültürel miras konusu UNESCO tarafından gündeme getirildiği andan günümüze kadar oldukça önem kazanan bir konu haline gelmiş bulunmaktadır. Günümüzde tarihi eserlerden müzik eserlerine kadar çok geniş bir

yelpazeyi kapsayan somut ve somut olmayan (soyut) kültürel miras öğeleri artan bu önemiyle doğru orantılı olarak tüm dünyada her ülkenin özenle korumaya çalıştığı öğeler haline gelmiştir. Bu çerçevede bilinen tarihin başından itibaren bir çok uygarlığın doğuşuna şahitlik eden, oldukça zengin bir geçmişe sahip Türkiye' nin barındırdığı maddi ve manevi değerlerine ister kültürel miras isterse değer adı verilsin adının ne olduğundan bağımsız olarak tüm bunların toplamı demek günümüzde Türkiye' de yaşayan toplumun kimliğini oluşturan geçmişten geleceğe, kuşaklar aracılığı ile aktarılan değerlerin en son halidir demektir. Günümüz toplumunun fertleri bunların üzerine ekleyecekleri yeni değerler ile hem bu değerleri zenginleştirecek hem de geleceğe aktaracaklardır. Anadolu haklının sahip olduğu tüm bu değerler yani son tahlilde kültürel miras denilen olgu hem dünya ülkeleri ile paylaşılmalı hem de gelecek kuşaklara bozulmadan özenle aktarılmalıdır. Bu görev bugünkü toplumun evlatlarına ve dünyaya karşı olan sorumluluğudur.

Kültürel miras olarak görülen tüm eserlerin korunması ve geleceğe aktarılması için gerek Türkiye gerekse diğer dünya ülkeleri kendi güçlerine ve birikimlerine göre çaba sarf etmektedirler. Kültürel Miras kapsamındaki tüm eserlerde korumanın sağlanmasının en temel ve en başat ilkesi, tarihsel önemi olan yapıların ve tarihi alanların korunma ve korunurken kullanılması noktasında denge kurulmasının gerekliliğini gözden kaçırmadan, bu eserlerin ve alanların yaşamasını temin ederek daha sonra gelecek olan yeni kuşaklara olabilecek en orjinal haliyle aktarılmasıdır.

Gerek doğal afetler, gerekse savaş, kentleşme vb insan faktörleri göz önüne alındığında kültürel miras olarak belirlenen varlıkların hiç bozulmadan hiç yok olmadan yaşaması, bir değişim geçirmeden orjinal haliyle saklanması mümkün gözükmemektedir. Bundan dolayı koruma denildiğinde hedeflenen amaç eskimeyi durdurmak için gerekli tedbirleri almak, sürekli bakım noktasında yapılması gerekenleri yapmak ve bu yapılan tüm çalışmalar ile kültürel miras öğelerinin korunması mantalitesinin içinde yaşanan toplum tarafından benimsenmesini sağlamaya çalışmak olarak değerlendirilmektedir.

Kültürel mirasın ifade ettiği anlamın genişlemesiyle birlikte doğal olarak kültürel mirasın korunması konusunun bilimsel açıklaması da gelişmektedir. Kültürel Mirasın korunması "kimliğimizin kültürel dayanağını oluşturan fiziksel tanıkların yaşatılması ve gelecek kuşakların da bu tanıklıktan yararlanabilmeleri için sergiledikleri/ içerdikleri bilgileri yanılığa neden olmayacak bir biçimde aktarmaya yönelik müdahalelerin tümü" anlaşılmalıdır (Asatekin, 2004:55). Abdelmonem ve diğerlerine göre (2017) her türlü mi-

rasa yönelik kentleşme, iklim değişikliği, terör, yetersiz planlama ve koruma stratejileri, küreselleşen dünyada kültürdeki ticarileşme, turizmin olumsuz etkileri, somut olmayan kültürel mirasın korunmasının zorluğu ve yok olma tehlikesi söz konusu kültür miraslarının korunmasını ve bunun sürdürülebilir olmasını bir gereklilik olarak ortaya çıkarmıştır. Yine UNESCO'nun 2003 yılında yürürlüğe giren "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ne göre tarihi yapılardan sanat eserlerine ve doğal miras alanlarına varıncaya kadar geniş bir yelpazesi olan somut kültürel miras unsurları ile birlikte toplumu ortaya çıkarıp varlığını sürdürmesini sağlayan değerleri ifade eden dil, inanış gösteri ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını da korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak zorunludur. Müze, sit alanı vb. somut kültürel miras alanlarını kayıt altına almak ve korumak kısmen mümkün olabilirken, somut olmayan kültürel miras öğelerinin korunması için kayıt altına alınması korunabilmesi için çok önemli bir zorunluluktur (Kulakoğlu ve İstanbullu, 2020:119).

Bu noktada ülkemizde kültürel mirasın korunmasının önemi açısından da konuya bakacak olursak görürüz ki bu iş çok büyük oranda devletin yürüttüğü çabalarla yapılmaya çalışılmaktadır. Her şeyin devlet tarafından yürütülmesi ve tabana yayılmayan bu çabaya bir de özel sektörün katılımının azlığı eklenince kültürel miras bilinci ile kültürel miras öğelerin korunması konusunda farkındalık yeterince yaygınlaşmamaktadır. Bir bakanlık tarafından yönetilen kültürler miras ve bu mirasın korunması işi ekonomik değer olarak görülmekte ve turizme katkı amacıyla markalaşma çabalarıyla yürütülmektedir. Bu çabalar kültürel mirasın sahip olduğu kimliği yitirme tehlikesini de beraberinde getirebilmektedir. Kültürel mirasa yönelik tam ve kapsamlı bir envanter henüz yoktur, yürütülen bu envanter çalışmalarının da herkesin kullanımına açılması gerekmektedir. Türkiye topraklarında yaşamış bulunan medeniyetler göz önüne alındığında, batı tarzı her medeniyetin bir arada sunulduğu taşıma eserlerle dolu karma müzeler yerine, her medeniyet ve kültür için bağımsız müzelerin kurulması yerinde olacaktır. Restorasyon hususu devletin bütçesine oldukça önemli bir yük getirmektedir, bu yük sürdürülebilir bir durumda mıdır bu soru önemlidir, bu konuda özel sektör ve sponsor desteği sağlanmalı ve elde edilen bu desteğin sürekli kılınması temin edilmelidir. Buraya kadar yazılanlardan da anlaşılacağı üzere kültürel miras bilinci ve kültürel mirasın korunması konusu çok fazla değişkeni olan bir konudur. Buna bağlı olarak değer ve değerini bilme bilinci de önem kazanmaktadır. Nelerin korunması gerektiği, nelerin kaybolmaya bırakıldığı, buna kimin hangi kriterlerle kimin için karar verdiği hususu

önemlidir. Bu konuda yerel yönetimler, merkezi yönetimler ve uluslararası kuruluşlar baş aktörlerdir. Türkiye’de kültürel mirasın önemi ve korunması konusunda gerekli ve yeterli bilince ve dahi yetkiye sadece elit bir kesim ile uzmanlar sahiptir, halk yani toplumun en geniş kitlesi bu konuda en ufak bir bilgiye ve söz hakkına sahip değildir. Kültürel miras ile ilgili süreçlerde devlet kurumları ve bu kurumlarda çalışan uzmanların yanında sivil toplum kuruluşları, özel ve bağımsız kuruluşlar ile üniversitelerin de sürece dahil olması gerekmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere kültürel miras öğeleri sadece binalar ya da müzik eserleri değildir, bunları üreten tüketen ve kullanan insanlar, bu eserlerin günümüze gelene kadar geçirdiği tüm süreç ve o dönemlerde yaşayan bu insanların yaşam tarzının bizzat kendisi de kültürel mirasın önemli bir parçasıdır. Tüm bunları anlamlı ve değerli kılan özde insan unsurudur. Bu değerlerin günümüzde iyi anlaşılması ve geleceğe aktarılması şarttır. Miras sadece geçmişten gelen geçmişe ait bir kavram değildir, günümüzde sürdürdüğümüz hayatta da devam ettirdiğimiz, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde geleceğe taşıdığımız değerlerin tamamıdır. Yani kültürel miras dendiğinde devam eden bir yaratı ve dönüştürme söz konusudur. Bu noktada en önemli tehlikelerden birisi de yerel kültürün global kültüre teslim olması yani dejenerasyona uğramasıdır. Türkiye açısından bu tehlike oldukça yoğun yaşanmaktadır. Bu tehlikenin bertaraf edilmesi için eğitim en önemli kurumdur. Kültürel mirası korumak için farkındalık yaratmak ancak erken yaşta verilecek eğitimle mümkün olabilecektir (Kalpaklı, 2013: 11-15). Sürekli bakım ve risklere hazırlık, sağlamaştırma, bütünleme, rehabilitasyon, yeniden kullanım – uyarılama, temizleme, çağdaş ek, taşıma olarak kültürel mirasın korunması açısından unsurlar vardır.

Sürekli Bakım ve Risklere Hazırlık; Yapısal kültürel miras öğelerinin sonsuza dek korunması ve varlıklarını sürdürerek hiç bir değişime uğramadan muhafaza edilmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle bu eserlerin korunmasındaki ana amaç bu eskime ve yok oluş sürecini hızlandıran etmenlerle mücadeledir. Bu mücadelede en etkin yöntemlerden birisi de sürekli bakım yöntemi kullanılması ve gerekli görüldüğünde korunan bu değerlerin işlev kazandırılarak toplum tarafından benimsenmesinin sağlanmasıdır. Sürekli bakım, koruma ve onarıma yönelik yürütülen bu çalışmalar belgeleme işlemleri esnasında ortaya konulan bozulma nedenleri dikkate alınarak yürütülmelidir (Emre, 2020: 204). Sürekli bakım konusuyla birlikte kültürel mirasın korunması konusunda önemli bir başlık da kültürel miras öğelerini tehdit eden bir takım risklere hazır olma hususudur. Bu riskler arasında yangın, deprem, sel gibi doğal afetlerin yanı sıra savaş, vandalizm

ya da terörizm gibi insan eliyle yapılan tahribatların başı çektiği bilinen bir gerçektir (Kuran ve Kahraman, 2017:89).

Sağlamlaştırma; “Kültür varlığının bozulma sürecinin engellenmesi/yavaşlatılması amacıyla malzemesinin ve/veya taşıyıcı sisteminin dayanımının artırılması, mevcut fiziksel ve mekanik özelliklerinin iyileştirilmesi işlemlerinin tamamı”dır. (ICOMOS, 2021). Kültürel miras açısından hassas sayılan bölgelerde en başta yıpranma ve aşınma ile meydana gelebilecek zararlara karşı kültürel mirasın korunması ve sağlamlaştırılması amacıyla yapılacaklara ilişkin bazı geleneksel yöntemlerden oluşan bazı klasik tedbirler sıralanmıştır (Taylor, 2014: 1940). Bunlar kısaca; güvenlik için personel bulundurmak, kültürel miras alanının hassas bölgelerini güvenlik için çembere almak, özellikle el emeği ile yapılan kültürel miras öğelerini çeşitli plastik ya da cam gibi koruyucu materyaller kullanarak güvence altına almak, kaldırım vb yapıları güçlendirmek, halı vb kültürel miras öğeleri için koruyucu örtüler ve materyaller kullanmak, ziyaretçiler için bilgilendirici ve yasaklayıcı uyarılar hazırlamak, orjinal kültürel miras eserlerini kopyalarıyla değiştirerek orjinallerini koruma altına almak başlıca tedbirler arasında sayılmıştır. Kültürel alanın sağlamlaştırma yöntemiyle korunmasında asıl sorun alanın orjinalitesinin ve otantikliğinin bozulması riskidir. Bu risk özellikle aşırı ziyaretçi akınına uğrayan kalıntıların bulunduğu cazibe merkezlerinde ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 2011: 65).

Bütünleme; Kentsel mirasın korunması - tarihi binalar, festivaller, sanat formları, dans, müzik, heykel vb. - altyapı geliştirme, yoksulluğun azaltılması veya istihdam oluşturma gibi daha acil konulara kıyasla daha az öncelikli görülebilmektedir. Ancak, uzun vadede, miras kaynaklarının etkin bir şekilde korunması, yalnızca kaynakların korunmasına ve güvence altına alınmasına değil, aynı zamanda yerel ekonomilerin canlandırılmasına ve sakinlere bir kimlik, gurur ve aidiyet duygusu kazandırılmasına da yardımcı olmaktadır (Srinivas, 2020: 1). İyi miras koruma stratejileri, (a) miras varlıklarının (hem maddi hem de maddi olmayan) değerinin daha iyi değerlendirilmesini ve (b) bu tür stratejilerin bir şehrin veya kentsel alanın daha geniş planlama ve geliştirme süreçleriyle bütünleştirilmesini gerektirmektedir. Miras koruma ve koruma politikalarının gerek fiziksel mekan gerek de toplumsal anlamda çeşitli faydaları bulunmaktadır.

Rehabilitasyon; Rehabilitate edilen miras yapılarında fonksiyon değerlendirilerek, bu konuda benimsenen standartlara ve bilimsel temellere göre geliştirilmesini önerilmektedir. Her halükarda, bu başarıları belgelemenin ve kayıptan korumanın, çağdaş yaşamın ve nesillerin geleceği için yeniden can-

landırmanın, milletin hafızasını koruyan doğrudan bir yoludur (Ünal, 2014: 20). Miras alınan modellerin mirası koruma sürecinde; kaydolma, açıklama, özelliklerini korumak için fotoğraf çekme ve planını doğru bir şekilde çizmek için boyutunu ölçme yolları kullanılmaktadır. Bu durum miras kalan mimari veya kentsel modele dahil olan uzmanlar ve kişilerle yapılan görüşmelerle miras kalan stokların kapsamlı bir saha araştırması ile yapılmaktadır (Ünal, 2014: 26).

Yeniden Kullanım – Uyarlama; Aktif olarak kullanılan kültürel mekan ve tarihi yerler, basitçe korunanlardan daha değerlidir. Uyarlanmış yeniden kullanım mirasının esası, şehirdeki sosyal gerçekliğini dikkate alan katılımcı uygulamalar yoluyla miras söyleminin sürdürülebilir bir şekilde devam ettirilmesidir. Mimari miraslar ve özgünlük kavramıyla ilgili olarak, bir binanın veya herhangi bir kültürel malın değerinin nereden geldiğini değerlendirmek için iki ana teorik yaklaşım vardır: Biri dışsal olarak tanımlanabilir, yani değer malzemeden ayrıldığı ve yalnızca onu kullanan toplum tarafından oluşturulduğu anlamına gelmektedir. İkincisi içsel olarak bir başkası tarafından, yani değer mirasın maddi dokusuna içkin olduğu anlamına gelmektedir (Throsby, 2000: 19). Örnek olarak, mimari mirasın birleştirilmiş üç modun birleştirilmesi stratejisini benimsemek için, eski yerleşimin orijinal yerleşim planı ve desenine dayalı olarak yeniden inşası yoluyla mimari mirasın uyarlanmış yeniden kullanımı uygulamasıdır. Bunlar; miras orijinal sit koruma, miras/tarihi binaların yer değiştirmesi ile yeniden inşası ve yeni arkizm mimarisinin inşasıdır. Burada amaç, özel turizm deneyimi yaratmak için geleneksel bir kültür atmosferi oluşturmaktır. Daha önce başka yerleşimlerde bulunan kültürel varlıklar da dahil olmak üzere yerleşimde var olan bazı değerli halk mimari miraslarını korumak da amaçlanmaktadır (Throsby, 2000: 22).

Temizleme; Temizleme, koruma sürecinde anahtar bir işlem olarak kabul edilebilmektedir. Çeşitli türdeki nesnelerin yüzeylerinden çeşitli kökenlere ve kimyasal bileşimlere sahip kirliliklerin ve tortuların uzaklaştırılması, duruma özel bir işlemdir (Angelova vd., 2011:11673). Mekanik, biyolojik veya kimyasal safsızlıklar estetik değerleri azaltır, nesnelerin işlevselliğini engellemekte ve hepsinden önemlisi, malzemelerin bozulmasını ve miras nesnelerinin yaşlanmasını hızlandırmaya katkıda bulunmaktadır. Bireysel malzeme ve kirlenici türleri için temizleme yöntemleri belirlenmekte ve pratikte kullanılmaktadır. Bununla birlikte, mevcut durum, yeni, verimli, çevresel olarak kabul edilebilir koruma yöntemleri ve teknolojilerinin araştırılmasına

ve geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu ve aynı zamanda tedavi edilen nesne ve insan sağlığına dost olduğunu göstermektedir. Bu çabada, araştırmacıların uygulamadan uzmanlarla iletişim ve işbirliği, yaygınlaştırılması ve yeni çözümlerin uygulanması gerekli adımlardır (Baglioni vd., 2013).

Çağdaş Ek; Tarihi yapılar, yapıya farklı zamanlarda eklenmiş olan eklemeler nedeniyle farklı dönemlerin izlerini taşımaktadır. Bunlar arasında, ya dış eklemeler ya da iç değişiklikler şeklinde, tarihi koruma işleminin bir parçası olarak yaygın şekilde uygulanan çağdaş yeni eklemeler, orijinal yapının dış sınırlarını genişletmekte ya da bina içlerinde yeni alanlar oluşturmaktadır (Brown vd., 1997:40). Yeni bir dış ekleme çoğunlukla programatik nedenlerle gereklidir ve yalnızca “yeni program gereksinimlerinin mevcut bina kabuğu içinde karşılanamaması” veya binanın karakter tanımlayıcı özelliklerini değiştirmeden yalnızca iç mekanların değiştirilmesi durumunda uygun bir alternatif olarak kabul edilmektedir (Brown vd., 1997:42). Benzer şekilde, iç onarımlar ve tadilatlar yoluyla mülkün uyumlu bir şekilde kullanılması için iç eklemeler uygulanmaktadır (U.S. The Secretary of the Interior’s Standards, 1990:55). Terk, yanlış kullanım veya hasar sorunu nedeniyle kullanılmayan tarihi yapının ömrünü uzatmak için rehabilitasyon tedavisinin bir parçası olarak yeni dış cephe eklemeleri kaçınılmaz olabilmektedir. Günümüz gereksinimlerinde meydana gelen değişimler, adaptif yeniden kullanımın neden olduğu programatik ihtiyaçlar, tarihi yapılarda hasar gören kısımların estetik, işlevsel ve yapısal olarak tamamlanması ihtiyacı ve kullanıcı beklentileri de dış eklemeler ve/veya iç tadilatlar şeklinde farklılaşmalara neden olmaktadır (Tanac-Zeren, 2010:32). Al-Jameel ve Saffo (2011: 3) de “doğal değişimler, afetler, sosyal, ekonomik, kültürel ve politik dönüşümler gibi faktörleri” farklı tür ve modellerle yeni eklentiler inşa etme nedenleri arasında saymaktadır (Al-Jameel ve Saffo, 2011: 8).

Taşınma; Yapı, özel bir bileşenden ziyade çevrenin doğal bir bileşeni olarak yaşamaktadır. Tarihi ve kültürel değerler olarak adlandırılan tarihi yapılar, çevreleriyle birlikte doğup büyümektedir. Yapı, yapıldığı dönemin fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel birçok faktöründen etkilenmiştir. Bu nedenle yapı bu değerler ışığında tasarlanmaktadır (Kuban, 2003). Günümüzde tarihi yapıların kültürel kimliklerini belirleyen çevreleriyle birlikte korunması amaçlanmaktadır. Ancak zamanın değişmesinden kaynaklanan özel ve olumsuz koşullar yapının yerinde korunmasını engelleyebilmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2017). Doğal afetler, jeolojik koşullar, bayındırlık faaliyetleri (yol, baraj, metro inşaatı vb.) ve sosyal gereksinimler (psikolojik, ekonomik)

gibi olumsuz etkenler sonucunda tarihi yapının çevreden korunması mümkün olabilmektedir. (Zakar, 2013). Tarihi yapının başka bir yere taşınması hem yapıya zarar verme olasılığına hem de yapının çevresiyle birlikte bağlanmasını değiştirme olasılığına sahiptir (Goblet, 2006; Zakar, 2013). Tarihi yapının var olmasını sağlayan çevresel bağlama ve özgün dokuya zarar vermek için son çare olarak yer değiştirme seçilmelidir. Yer değiştirme kararı alınmadan önce yapının korunması için diğer tüm teknikler araştırılmalıdır. (Taş Dağı Şehri, 2019). Tarihi yapıların taşınması disiplinler arası koordineli bir çalışma ile planlı bir şekilde gerçekleştirilmelidir. (Goblet, 2006; Zakar, 2013). Genelde dünya genelinde özelde de Türkiye’de kültürel mirası koruma ve varlığını devam etme sürecinde bahsettiğimiz bu teorik kısmın, pratikte uygulanması konusunda alan yönetiminin konusu olmaktadır.

2. Alan Yönetimi

Alan yönetiminin ortaya çıkması ve gelişimi koruma anlayışının oluşumu ile yakından ilgilidir. Hristiyanlığın yayılması ile dinsel bağlamda gelişen korumacılık 1600’lere geldiğinde İsveç ve Danimarka gibi ülkelerde kral buyruklarında kendine yer bulmuştur. Fransız İhtilali ile birlikte kraliyet mülklerinin ve eserlerini yağmalanması sonucu bu yıkama bir tepki olarak dinsel ve siyasal sebeplerin yanında kültürel korumacılık düşüncesi ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıldan itibaren sanayileşme ve kentleşme ile birlikte koruma anlayışı tarihi kentlere ilgiyi arttırmış, 2. Dünya Savaşının ardından büyük ölçüde yok olan kentler nedeniyle koruma anlayışı kentsel bir nitelik kazanmıştır. Tüm bu gelişmelerin ardından 1980’lere geldiğinde bütünlük yani tarihi, dinsel, ekonomik ve siyasal temelli bir bakış açısı oluşmuş, bu oluşum da alan yönetimi kavramının şekillenmesine ve alan yönetimi uygulamasının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Güler ve Ekinci, 2010:4-5; Ekinci, 2009:79-80). Alan yönetimi konusunda İngiliz Tarihi Kentler Forumu (English Heritage Towns Forum) tarafından 1998 yılında yayınlanan “Korunan Alan Yönetimi Rehberi”nde yer alan tanım bu konuda yapılmış en açık ve net tanımdır denilebilir. Bu tanıma göre alan yönetimi “alanın geliştirilmesine ve çeşitli eşgüdüm yolları içinde problemlerle baş edebilmeye yönelik net bir fikre ve belirli politikalara sahip olmak demektir (Ulasan, 2016:375).

Alan yönetimi sayesinde; alan ile ilgili tüm bilgiler sistematik bir biçimde bir araya getirilip birleştirilir, öncelikler konusunda sağlıklı bir karar alma mekanizması meydana getirilir ve böylece kültürel miras alanının düzgün bir şekilde yönetilmesi konusunda bütüncül bir yaklaşım geliştirilebilir, il-

gili alanın gerçek değeri ortaya konularak kültürel mirasın önemi en doğru ve sağlıklı bir biçimde kamuoyuna ve ilgililere yansıtılabilir, konservasyon amacıyla yapılan tüm çabaları tek bir noktada toplamak adına tüm taraflar bir araya getirilebilir, alanda oluşabilecek tüm değişimleri kontrol edebilecek yöntemler geliştirilebilir, acil bir durum olduğunda önlemler almaya çalışmak yerine belirli bir plan çerçevesinde kararlar alınabilir, ortaya çıkan soruna ya da sorunlara engel olmak için yürütülen kapsamlı çalışmalar ile ortaya çıkan politik gelişmelerden yararlanılabilir (Bahçeci, 2004:10-11).

2.1. Alan Yönetiminin Hedefleri

Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesine göre alan yönetimi hedefleri şu şekildedir:

a) Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesinin,

b) Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesinin,

c) Alanın değerini arttırarak uluslar arası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılmasının,

d) Kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslar arası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulmasının,

e) Belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılmasının,

f) Yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliğinin,

g) Sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaşatılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesinin,

h) Kültür varlıklarının yönetiminde, konservasyon alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılmasının sağlanması (<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14538/alan-yonetimi-ile-anit-eser-kurulunun-kurulus-ve-gorevl-.html>, 05.07.2021; <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=9637&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonemligi&mevzuatTertip=5>, 05.07.2021).

İlgili mevzuattaki maddeler değerlendirildiğinde amaçlananın yani alan yönetiminde gerçekleştirilmesi gereken hedeflerin; ilgili kurumlar ile yasal mevzuat arasındaki uyumun temin edilmesi, alan yönetimi çerçevesinde yapılacak olan uygulamalar için gereken çalışma planlarının hazırlanması, ortaya konulması, kültürel miras için etkili ve başarılı bir koruma sağlanması ile yapılacak olan çalışmalarda görev alacak katılımcıların üzerlerine almaları gereken görev ve yerine getirmeleri gereken sorumluluklarının tespiti ile birlikte planlanması yapılacak olan veyahut yapılan projeler için gerekli bilgi ve projeyi yürütebilecek yeterlilikte finansal kaynağın bulunması, kültürel miras alanının doğru ve etkili bir Şekilde korunmasının sağlanması ve kültürel mirasın yaşatılması için gerekli olan yönetsel mekanizmanın kurulması olduğu ifade edilebilir.

2.2. Alan Yönetimi Kategorileri

Yönetim planı, sitenin gelecekte kullanımını uygulamak için sitede neyin önemli olduğuna ve sitenin korunmasında uygun politikaların belirlenmesine ilişkin belge ve eylemler bütünüdür (Cleere, 2010:5). Dolayısıyla yönetim planı, korumayla ilgili amaç ve politikaları içermektedir.

Dünya Mirası Komitesi'nin yönetim planı için bir yönetim planı formatı veya organizasyon tarzı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yönetim planının etkin ve yeterli olabilmesi için asgari Őartlar, "sahanın önemine ve KH'sine ilişkin koruma düzeyini ve bunların sürdürülmesini tanımlayan bir raporun hazırlanması, ilgili diğer planların tanımıdır (UNESCO, 2008).

Yönetim planları Edinburgh Yönetim Planı (2005), Liverpool Yönetim Planı (2003), Syracuse Yönetim Planı (2005) Şeklinde sıralanabilir ve genellikle aralarında geri bildirim kullanıldığı üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar:

- Yönetim Aşaması; sitenin değeri ve analizi, alt yönetim alanları, çalışma ekibi, program, eylem ve fonksiyon organizasyonları, idari yapı ve fırsatlar ile alan yönetiminin kurgusunu içermektedir.
- Kullanım (planın uygulanması) Aşaması; koruma-kullanma politikalarını, sitenin düzenlenmesini, kullanıma sunulmasını, ortakların

katılımını ve eğitim programlarını içermektedir

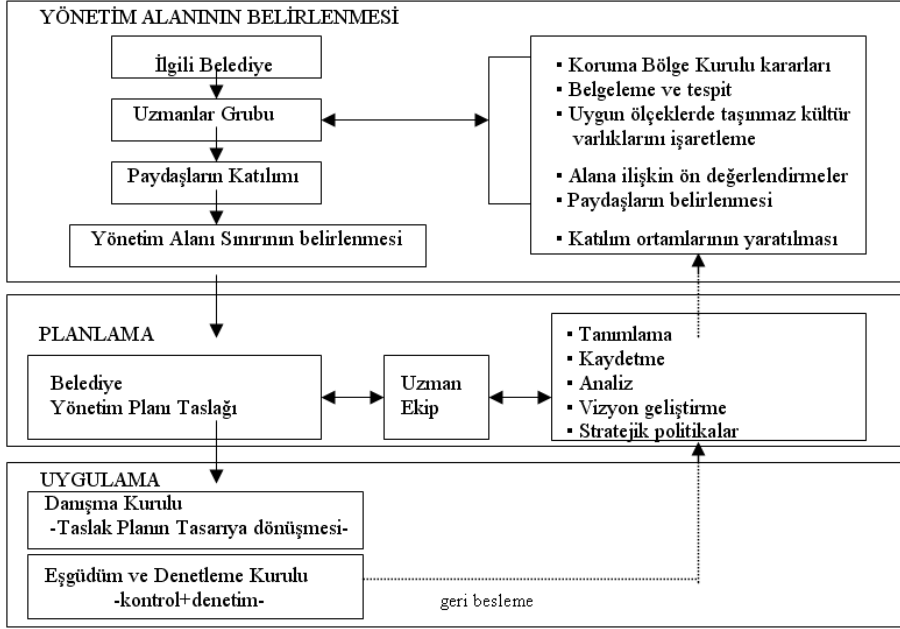
- Geliştirme Aşaması; yönetim olanaklarının sağlanması, ziyaretçi memnuniyeti, restorasyon çalışmaları, rızık ve bunların gerçekleştirilmesinde uygun yöntem ve stratejilerin geliştirilmesini oluşturmaktadır.

Hedefler; planın geri bildirim sistemi ile revize edilmesi ve yenilenmesi de bu aşamada gerçekleşmektedir (Orbaşı, 2008). Yönetim planının hazırlanması multidisipliner bir ekibin yanı sıra bir danışma kurulu ve sahada araştırma yapan ve bilgiye ulaşan ayrı bir ekip gerektirmektedir. Yönetim planlarının hazırlanma aşamaları ve süreci olarak Dünya Miras Komitesi tarafından hazırlanan DMAYYKİ önerilmektedir. Bu önermelerde ortak nokta, plan hazırlamanın sürekli bir süreç olması, planların yeni veriler eklenerek (sosyal, ekonomik değişkenlere göre) yeniden yorumlanması ve birçok aşamanın sürekli revize edilerek ortak katılımının sağlanmasıdır (Yürü, 2009:21).

2000'li yıllarda küreselleşme ya da dışa açılma politikalarının güçlenmesi, Avrupa Birliği'ne katılma ideali için birçok yasal düzenlemenin hayata geçirilmesi ve Tarihi Kentler Birliği'nin kurulmasından sonra korumayı geri kazanmayı benimseyen yerel yönetimler bu gelişmede belirleyici olmuştur (Yürü, 2009:26). Aynı dönemde sermayenin ve hükümetlerin kültürel mirasın popülist turizme sağladığı fırsatları keşfetmesi ve kentsel rantın sağlanması kültürel mirasın yaşatılmasına yönelik endişelerin artmasına neden olmuştur. Nitekim 2004 yılından itibaren koruma mevzuatında yapılan düzenlemelerle koruma alanlarının yönetimi ilk kez devlet tarafından "alan yönetimi" tanımıyla başlatılmıştır. Böylece koruma literatürüne "yönetim alanı", "site yönetimi" ve "yönetim planı" terimleri eklenmiştir (Yürü, 2009:27). Hukuki açıdan bakıldığında, alan yönetimi sadece arkeolojik ve doğal miras (korunan alan) alanları için öngörülmektedir. Ancak mevzuatın çok boyutlu (hukuki, idari, mali) ve çok taraflı bir koruma yaklaşımı içermesi MYK'ya işaret etmektedir. Ayrıca yönetim alanı tanımı içinde yer alan "korunan alan" kavramı, kavramsal ve yasal olarak MYK'ya da kapsamaktadır (Gültekin, 2012: 235).

Yönetim alanı ele alındığında, miras yönetiminde öncelikli olarak korunması ve bu amaçla yönetilmesi gereken alan yasal olarak tanımlanmıştır. 27.11.2005 tarihli Alan Yönetimi ve Anıtsal Eserler Meclisi Vakfı bünyesindeki Yönetim Alanlarının Belirlenmesine ve Görevlerine İlişkin Esas ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 4., Koruma alanlarının, tarihi alanların ve etkileşim alanlarının doğal bütünlük içinde korunması, kullanıma sunulması, belirli bir vizyon ve tema ile iyileştirilmesi amacıyla ilgili kurumlardan görüş alınmasını

müteakip Bakanlıkça, kültürel ve eğitimsel taleplere cevap vermek, planlama ve korumada yetkili merkezi ve yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği kurmak.” Aynı Yönetmeliğin 6. maddesinde de yönetim alanının belirlendiği süreç (Şekil 1) açıklanmıştır (Gültekin, 2012: 238).

Şekil 1. Türkiye’de koruma mevzuatına göre kentsel sit alanlarında alan yönetimi Şeması (Gültekin ve Yürü, 2008)

2.3. Yönetim Alanının Belirlenmesi

Tanımlama, yönetim bağlamında alanın tüm bileşenlerinin görünümüne ilişkin tüm verileri kullanarak kültürel miras yönetim planının tanımlama aşamasının bir parçasıdır (Nared ve Razpotnik-Visković, 2014). Açıklamanın yapısı aşağıda ifade edilmiş olan husuları içermelidir: Korunan coğrafi alanın tanımı; jeoloji; topografya; drenaj; iklim; topraklar; mimari (yerleşim, işlev, stil, malzemeler, formlar, ayrıntılar, koruma durumu); arkeoloji (yerleşim, özgün işlev, malzemeler, üslup, ayrıntılar, koruma ve sunum durumu) (Mason, 2002); mirasın somut olmayan ifadeleri; tarım, ormancılık, ticari geliştirme ve spor faaliyetleri dahil arazi kullanımı; tarla sınırları, ormanlık alanlar ve habitat türleri dahil bitki örtüsü; uzman anketleri ve bulguları; bozulma; mevcut ve eski işlevler; temas bölgeleri; geçerli mevzuat ve

yönetim bağlamı; riskler (doğal ve insan yapımı); haritalar, çizimler vb. dahildir (Beverland, 2018).

Açıklama her zaman genelden ayrıntıya, dıştan içe doğru yöntem izlenerek yapılmaktadır.

1. Tanımlama, sitenin haritaları içeren daha geniş alandaki konumuyla başlamakta, ardından komşu yapılarla (haritalar dahil) ilişkilerinin açıklaması gelmektedir.
2. Arşiv belgelerindeki veya eski yayınlardaki açıklamaların gözden geçirilmesi;
3. Alanın türü, boyutları ve mekansal organizasyonu, dokusu ve yapısı, hikayeleri ve somut olmayan ilişkileri, ana malzemeleri (planlar, kesitler ve 3 boyutlu sunumlar ve malzeme örneklemeleri dahil) hakkında genel bilgiler;
4. Kültürel bir peyzajın veya bir topluluğun tanımı, alanın tüm bileşenlerini ve bunların haritasını tanımlamalı ve açıklamayı açık ve yönetilebilir bir şekilde oluştururken sitenin karmaşıklığını dikkate almalıdır.
5. Temeller, duvarlar, çatılar, karakteristik yapı elemanlarından (kolonlar, payandalar, kemerler, tonozlar, kubbe vb.) oluşan yapılar (bir alanın mimari bileşenlerden oluşması durumunda);
6. Cepheler, dış duvarlar, girişler, pencere pencereleri (fotoğraflar, açıklamalı eskizler, elle kayıt çizimleri, detaylı çizimler, düzeltilmiş fotoğraflar, vb; dahil edilen malzeme numuneleri için);
7. Havadan görünüm ve çatı (ortofotolar, hava fotoğrafları, açıklamalı eskizler, elle kaydedilen çizimler, ayrıntılı çizimler - lazer taramaları, düzeltilmiş fotoğraflar, vb.);
8. İç organizasyon (planlar, detaylar; malzeme numunelerinin tanımı için dahil);
9. Tanım, bileşen bileşen; uzay boşluk: boyutlar, yapı, zeminler, duvarlar, tavanlar, sütunlar, sütunlar, tonozlar (malzeme, teknikler, renkler vb. dahil) fotoğraflar, açıklamalı eskizler, elle kaydedilen çizimler, ayrıntılı çizimler – lazer taramaları, düzeltilmiş fotoğraflar; numuneler, vb);
10. Kapılar, pencereler - fotoğraflar, açıklamalı eskizler, elle kaydedilen çizimler, ayrıntılı çizimler - lazer taramaları, düzeltilmiş fotoğraflar; numuneler vb.);

11. Değişikliklerin, kayıpların, hasarların ve bozulma seviyesinin tanımı;
12. Maddi olmayan ifadeler, tür, ifade şekli ve zamanı, üslup tespiti, taşıyıcıları ve sürdürücüleri, siteyle ilişkileri vb. hakkında tam bilgi ile tanımlanmalıdır (OSCE, 2020).

2.4. Alan Yönetimi Planları

5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 1. maddesinin 11. Fıkrasına göre Alan Yönetimi Planı; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlar” şeklinde ifade edilmiştir (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040727.htm#1>, 06.07.2021).

Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu tarafından organize edilen bir Avrupa Birliği programı olan URBACT, sürdürülebilir kentsel gelişimle ilgili tüm bilgilerin yayılmasını sağlamayı ve Avrupa kentleri arasında kentsel sürdürülebilir kalkınma alanında şehirler arası işbirliği anlamında deneyim transferini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Finansmanı AB tarafından yapılan URBACT (Urban Act – Kentsel Ağ) tarafından 2010 yılında yayınlanan Kültürel Miras Entegre Yönetim Planları 4. Tematik Raporuna göre yönetim planları tarihi kentsel alanların ve kültürel mirasın sürdürülebilir korunmasını etkili bir şekilde sağlamak amacıyla oluşturulmalıdır. Yönetim planı aynı zamanda kültürel miras alanını kullananlar ile korumakla sorumlu olan birimlerin birbiriyle ve kültürel miras alanıyla ilişkisini de düzenlemelidir. Alan yönetimi planı kültürel miras alanının korunması için birbiriyle entegre stratejiler, hedefler, eylemler oluşturmalıdır. Ayrıca yine yönetim planı çerçevesinde tüm bu sayılanların koordineli bir biçimde yürütülmesi için yönetsel yapıların kurulması gerekmektedir. Tarihi ve kültürel miras alanının sürdürülebilir kalkınma anlamında varlığını korumak da yönetim planının önemli hedeflerindedir (Scheffler, 2010:4).

Bir alan yönetimi planında ören yerlerinin konservasyonu, bu alanlardan uygun şekilde fayda sağlama, ortaya çıkartılan arkeolojik kalıntıların bilimsel bir biçimde sunumunun yapılması, koruma için temel noktaların belirlenmesi sağlanmaktadır (Bahçeci, 2004: 11). Yönetim Planı kültürel-doğal varlıkların ve sit alanlarının; özgün yapılarına uygun olarak akılcı, sürdürüle-

bilir ve bütüncül bir anlayışla, ilgili tüm paydaşlarıyla birlikte korunmasını, varlığın üstün evrensel değeri yanında gelişiminin ve canlılığının muhafaza edilmesini, bunlar arasında bir denge kurulmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan bir “yol haritası”dır. Yönetim planı korumanın nasıl yapılacağına tanımlandığı “stratejik” bir plandır, koruma planları gibi “fiziki” bir plan değildir. En önemli ögesi ise, koruma-restorasyon, ziyaretçiler-turizm, eğitim-bilinçlendirme, ulaşım-erişim gibi başlıklarda, paydaşlarla birlikte belirlenen vizyon ve hedefler çerçevesinde kurgulanan eylem planlarını içermesidir (http://www.alanbaskanligi.gov.tr/yonetim_plani_kavrami.html, 07.06.2021). Yönetim planı sayesinde koruma alanının ne olduğu, nasıl olması gerektiği, değişen iç ya da dış koşullara göre istenilenlere nasıl ve ne şekilde ulaşılabileceğini tanımlayan bir süreçler bütünüdür. Planlama sürecinde bütüncül bir yaklaşımla sorunlar, bakış açıları ve fikirler dikkatle incelenebilmeli, uygulandığı alanda tüm süreçleri ve bu süreçlerin sorunlarını kapsayabilmelidir. Yönetim planları devam edegelen süreçler bütünü olup durağan olamazlar, değişen koşullara ve sürekli olarak belirlenen hedeflere göre ayarlanabilir olmalıdırlar (Özdemir, 2010: 22-24).

2.5. Alan Yönetimi Uygulamasının Kapsamı

Alan yönetimi uygulamasında kapsam denildiğinde en başta doğal kaynakların oldukça karmaşık ve bir o kadar da dinamik olan yapısının göz önüne alınması gerektiği unutulmamalıdır. Gerek ülke çapında gerekse küresel çapta çevresel faktörlerin varlığı, gerek ekonomik, gerek ekolojik, gerek teknolojik ve gerekse sosyal faktörler gibi başlıklar altında çok çeşitli bilgileri ve sayılan başlıklar üzerinden alınacak önlemleri kapsayan esnek ve şeffaf bir karar verme süreci akla gelmelidir (Çolakkağoğlu, 2012:2).

Alan yönetimi uygulamasının kapsamının daha belirgin çizilebilmesi için nelerin kapsam dışında olduğunu da dikkate almak gerekmektedir. Buna göre kültürel mirasın korunması ve alan yönetimi uygulamasında bahse konu kültürel mirasın bulunduğu ülkedeki idari yapı ve işleyiş ile yasal düzlemde karşılaşılan sorunlar kültürel miras ögesinin muhafaza edilmesinde çok ciddi engeller meydana getirmekle birlikte bu hukuki kapsamda ve örgütsel anlamda yapılan düzenlemeler çatısı altında yer alan ve tanımlanan tüm plan ve eylemler, alan yönetiminin amaç ve kapsamı ile ilgili konuların tamamen dışındadır (Uluslan, 2016: 389). Bu çerçevede bir alan yönetimi uygulamasında birincil amaç olarak kapsamın ne olduğunu ve sonrasında da uygulanacak planı belirleyecek 4 ayrı etap bulunmaktadır. Birinci etapta analizler yapılır, ikinci etapta alan yönetiminin hangi vizyona dayandığı, te-

masının ne olduğu, ana ve yan hedeflerinin nelerden oluştuğu, stratejisinin neleri kapsadığı, eylemlerin temel olarak nelerden oluşacağı ile meydana gelebilecek risklerin yönetimi ve bu konularda oluşturulmuş rehber projeler ortaya konular, üçüncü aşamada ise alan yönetim sistemleri ile ilgili projeler ve eylem planının neler olduğuna dair tüm projeler oluşturulur, dördüncü ve son etapta ise alan yönetimi kapsamında oluşturulan ana plan ile birlikte yönetimin her kademesinde hem denetimler hem de gerekli güncellemeler yapılır (Akça, 2017: 590).

2.6. Bir Alan Yönetimi Uygulama Aracı Olarak Alan Başkanlığı

Alan Başkanlıkları birbiriyle koordineli birimler tarafından oluşturulur. Bu birimler Alan Başkanı, Danışma Kurulu, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu, Denetleme Biriminden oluşmaktadır. Bu birimlerin mevzuatta açık şekilde ifade edilmelidir. Buna göre;

Alan Başkanı: Bakanlıkça atanmaktadır. Başkan 3 yıllığına seçilir ve bakanlıkça görev süresi uzatılabilir, atanacak başkan ile ilgili olarak kültürel miras alanına ilişkin daha önce çalışma yapma, alanı iyi tanıma, kültürel miras konusunda deneyimli olma, yönetim ve yeni yaklaşımlar hakkında bilgi ve vizyon sahibi olma, yönetim politikalarını doğru ve günün şartlarına uygun olarak uygulayabilme becerilerine sahip olma, en az dört yıllık lisans eğitimi veren fakülte veya yüksekokulların veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt içindeki veya yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarının mimarlık, şehir ve bölge planlama, arkeoloji, sanat tarihi/tarih, hukuk, kamu yönetimi, işletme ve ekonomi bölümü mezunu olma şartları aranır. Alan başkanı aşağıdaki görevleri yürütür:

- a) Yönetim planının hazırlanması, onaylanması, uygulanması ve denetlenmesi sürecinde ilgili idareler arasındaki eşgüdümü ve gerçekleştirilecek toplantıların organizasyonunu sağlamak,
- b) Yönetim planının yıllık hedeflerinin gerçekleşmesi için Bakanlık ve ilgili diğer idareler ile birlikte çalışma programlarını hazırlamak ve kaynak araştırması yapmak,
- c) Yıllık denetim raporlarını hazırlamak ve bu raporları Bakanlığa sunmak,
- ç) Yönetim planlaması sürecindeki tüm raporların ve belgelerin arşivlenmesini yapmak,
- d) Alanın kültürel kaynaklarının yönetimi için ilgili kurum ve kişilerle işbirliğini sağlamak.

Alan başkanı, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim planı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

Danışma Kurulu: Alan yönetimine ilişkin yönetim plan taslağının karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla oluşturulur. Danışma kurulu, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden, bakanlıkça tespit edilecek en az beş üyeden oluşur. Danışma kurulu kendi içinden bir başkan seçer. Danışma kurulu yılda en az bir kez toplanır. Bakanlık ile eşgüdüm ve denetleme kurulu gerekli gördüğünde danışma kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilir. Danışma kurulu toplantıları mahallinde yapılır. Danışma kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek bu taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunur. Danışma kurulunda görüşülen tüm hususlar ve tavsiyeler, eşgüdüm ve denetleme kuruluna iletmek üzere tutanağa bağlanır.

Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu: Alan başkanı, danışma kurulunca kendi içinden seçilecek iki üye ile hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerden birer temsilci olmak üzere Bakanlıkça tespit edilecek en az beş üyeden oluşur. Alan başkanı, eşgüdüm ve denetleme kurulunun da başkanıdır. Eşgüdüm ve denetleme kurulunda yer alan kurum temsilcisi üyelerin üyelikleri kurumlarının görevlendirdiği süre boyunca devam eder. Eşgüdüm ve denetleme kurulu yılda en az iki kere mahallinde toplanır. Kurul toplantısının bu Yönetmelikte belirlenen görevleri kapsamındaki gündemi alan başkan tarafından belirlenir. Alan başkanının talebi üzerine veya Bakanlık gerekli gördüğü takdirde kurul, olağanüstü toplantıya çağırılabilir. Kurul salt çoğunlukla toplanır ve toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oylarıyla karar alır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek altı ay içinde onaylar ve planın uygulanmasını denetler.

Denetim Birimi ise Eşgüdüm ve Denetleme Kurulunun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla kurulmaktadır. Denetim birimi: Yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde görev alan denetim elemanları ve üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, sanat tarihi, arkeoloji, kamu yönetimi, ekonomi ve işletme bölümlerinden mezun uzman personel arasından Bakanlıkça görevlendirilecek en az beş üyeden oluşur. Denetim birimi, yönetim planlarının uygulanmasını denetler. Yönetim planıyla belirlenen yönetim, koruma, sunum, tanıtım ve ziyaretçi yönetimi stratejileri doğrultusunda denetim birimince alana yönelik yapılan çalışmaların yıllık performans değerlendirmelerini yapar ve bir sonraki yılın çalışma

programını hazırlayarak eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunar. Denetim birimi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim planı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir. (<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14538/alan-yonetimi-ile-anit-eser-kurulunun-kurulus-ve-gorevl-.html>, 26.07.2021).

3. Uludağ Alan Başkanlığı

3.1. Kuruluş Gerekçeleri

Bursa sınırları içinde bulunan ve Türkiye'nin en büyük doğa ve kış sporlarının merkezi olan Uludağ'ın korunabilmesi, geliştirilebilmesi ve tanıtılması amacıyla yürütülen faaliyetlerin düzenlenmesini sağlayabilmek Uludağ Alan Başkanlığı 26.01.2023 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde kamu tüzel kişiliğine haiz ve özet bütçeli olarak kurulmuştur. Başkanlığın kurulmasındaki temel gerekçe "Uludağ Alanının doğal sit alanları ve diğer korunan alanları ile birlikte jeolojik ve biyolojik varlıklar, su ve benzeri kaynak değerlerinin korunması, yaşatılması, geliştirilmesi, tanıtılması, planlanması, yönetilmesi ve denetlenmesi ile Uludağ Alanında yürütülen faaliyetlerin düzenlenmesini sağlamak" şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu Başkanlığın kurulmasıyla birlikte alanda kömür, akaryakıt depoları, sanayi ve benzeri tesislerin kurulması; madencilik faaliyetlerinin yapılması ve entegre tesislerin kurulması yasaklanmıştır.

3.2. Hukuki Yetki ve Sorumlulukları ve Teşkilatlanması

3.1.1. Başkanlığın Görev ve Yetkileri

Uludağ Alan Başkanlığı'nın en üst yöneticisi başkandır ve başkan teşkilatlanma hususunda başkanlığın genel yönetimi ve temsil edilmesinden sorumludur ve Uludağ Alanında her türlü aykırı uygulamanın giderilmesini sağlamak, aykırı uygulamaya konu yapı ve tesisleri yıkmak veya yıktırmak Başkanlığın yetkisindedir. Başkan kendisine verilen yetki ve görevleri Bakan'a karşı sorumlu olarak kullanmakta ve yerine getirmektedir. Başkan, Başkanlık hizmetlerini mevzuat hükümlerine, Başkanlığın amaç ve politikalarına, stratejik plana uygun olarak düzenler ve yürütür. Bu amaçla, Başkanlık birimlerine gereken emirleri verir, bunların uygulanmasını gözetir ve sağlar. Başkana izin, hastalık, yurtiçi ve yurtdışı görevlendirme ve görevde bulunmadığı diğer hâllerde öncelikle Alan Planlama ve Uygulama Grup Başkanı vekâlet eder. Başkanlığın hizmet birimleri şunlardır: "Alan Planlama ve Uygulama Grup Başkanlığı" ve "Alan Yönetimi, Altyapı ve İdari Hizmetler Grup Başkanlığı". Bu birimlerin görevleri ise aşağıda sıralanmaktadır:

Alan Planlama ve Uygulama Grup Başkanlığı:

- Uludağ Alan planlarını Komisyonca sunmak üzere hazırlamak veya ilgili mevzuata göre hazırlatmak ve Komisyonca uygun bulunan planları Bakan Oluruna sunmak, meri planların uygulamasını denetlemek.
- Uludağ Alan planlarına esas hâlihazır haritaları ve jeolojik/jeoteknik etütleri yapmak veya ilgili mevzuata göre yaptırmak.
- Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarını hazırlayarak Komisyonca sunmak.
- Komisyonun ve Danışma Kurulunun sekretarya hizmetlerini yürütmek.
- Uludağ Alanındaki korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile sit alanlarının tespitini yapmak.
- Uludağ Alanının korunması ve geliştirilmesine yönelik her türlü araştırma, projelendirme ve eylem planlarını hazırlamak ve bunların uygulama esaslarını belirlemek ve izlemek.
- Uludağ Alanında yapılan uygulamaların Komisyonca uygun bulunan plan ve projelere uygunluğunu denetlemek.
- Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ile meri planlara ve Komisyon kararlarına aykırı uygulamaların giderilmesini sağlamak ve aykırı uygulamaya konu yapı ve tesisleri yıkma veya yıktırma işlemlerini yürütmek.
- Uludağ Alanında 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamı dışındaki araştırma, sondaj, kazı ve diğer bilimsel araştırmaları ve etütleri yapmak veya ilgili mevzuata göre yaptırmak.
- Uludağ Alanında 2863 sayılı Kanun kapsamında; kültür varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüklerine, koruma, uygulama ve denetim bürolarına ve çevre, şehircilik ve iklim değişikliği il müdürlüklerine verilen görev ve yetkileri yürütmek.
- Uludağ Alanında bulunan Hazine taşınmazlarının satışı, trampası, kiraya verilmesi, işletilmesi, işlettirilmesi, ön izin verilmesi ve üzerlerinde irtifak hakkı kurulması, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kiraya verilmesi, işletilmesi, işlettirilmesi, ön izin ve kullanma izni gibi işlemler hakkında görüş bildirmek.
- Uludağ Alanında, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak her türlü plan, proje ve yatırımlara ilişkin izin taleplerini karara bağlamak

ve uygulamaları 7432 sayılı Kanun hükümlerine göre denetlemek.

- Başkan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Alan Yönetimi, Altyapı ve İdari Hizmetler Grup Başkanlığı:

- Uludağ Alanının tanıtımına yönelik yurtiçinde ve yurtdışında her türlü yazılı, görsel ve işitsel eserleri yapmak, yaptırmak, hizmete sunmak ve fikrî ve sınai haklarına yönelik iş ve işlemleri yürütmek.
- Uludağ Alanına ilişkin veri üretmek, ölçme, değerlendirme ve pazar araştırması yapmak, Bakanlıkça talep edilen bilgi, belge ve raporları hazırlamak.
- Uludağ Alanı içindeki turizm faaliyetlerinin planlanması, geliştirilmesi ve teşvik edilmesine yönelik iş ve işlemleri yürütmek.
- Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Uludağ Alanında turizm amaçlı sportif faaliyette bulunacak turizm işletmelerinde aranacak nitelikleri belirlemek ve bu faaliyetleri denetlemek.
- Uludağ Alanında gerçekleştirilecek turizm amaçlı sportif faaliyetler ile Uludağ Alanına ilişkin işletmecilik faaliyetlerini yapmak, yaptırmak, bunlara izin vermek ve bunları denetlemek.
- Uludağ Alanında işletilen kış turizmi amaçlı mekanik tesisleri projelendirmek, düzenlemek ve denetlemek.
- Uludağ Alanında, planların gerektirdiği her türlü hizmet ve faaliyetler ile koruma, yönetim, işletme, tanıtım, spor, eğlenme ve dinlenme hizmetleri için gerekli her türlü altyapı ve diğer tesisleri yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek ve bu işlemleri ilgili belediye başkanlıkları ile koordine hâlinde yürütmek.
- 7432 sayılı Kanununun 9 uncu maddesi çerçevesinde, Uludağ Alanı içinde yasaklanan fiillerin işlenmesi durumunda verilecek idari para cezalarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- Başkanlığa tahsisli taşınmazlar üzerinde, 7432 sayılı Kanununun amaç ve hedefleri doğrultusunda irtifak hakkı kurulmasına ilişkin işlemleri yürütmek.
- 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca Bakanlıkça talep edilen taşınmazların tahsisinin devrine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- Uludağ Alanındaki ormanlarda, makilik ve fundalıklarda ve diğer arazi kullanma şekillerinde, koruma ve çok yönlü faydalanmayı esas tutan

fonksiyonel orman amenajman planlarına dayanılarak tabiat varlıklarının korunmasını, geliştirilmesini ve devamlılığını sağlayacak teknik faaliyetler yürütmek.

- Halkla ilişkiler, basın ve medya konusundaki iş ve işlemleri yürütmek.
- Yürütülen hizmetlere ilişkin yıllık çalışma programı ve stratejik planlamaları yapmak.
- Uludağ Alanında Başkanlık idari binalarının her türlü proje ve uygulamalarını yapmak veya yaptırmak.
- Başkanlık personelinin eğitim ve özlük işlemlerini yürütmek.
- 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 15 inci maddesi, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak.
- Uludağ Alanı sınırları içinde ihtiyaç duyulması hâlinde yapılacak kamulaştırmaya ilişkin iş ve işlemleri yapmak.
- Başkanlığın görev ve faaliyetleri ve idari ihtiyaçları ile ilgili mal ve hizmet alımları ile yapım işleri, bakım, onarım, satın alma, kiralama, ulaşım, güvenlik, aydınlatma, ısıtma, belge yönetimi, demirbaş, arşiv, depolama ve sağlık giderleri ile ilgili tüm iş ve işlemleri yapmak.
- 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapmak.
- Başkan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Başkanlık hizmet birimlerinin çalışma usul ve esasları Bakanlık tarafından çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

Sonuç

Medeniyet değerlerinin aktarımında önemli bir kaynak olan kültürel mirasın, eylem planlarının hazırlanması, erişilebilirlik, katılım ve süreklilik ile sistemli ve planlı bir şekilde korunması önemlidir. 1970'lerden itibaren çevresel kaygıları artıran sanayileşme süreci ve kaynakların kullanımı ve korunmasında ortaya çıkan yeni yaklaşımlar sonucunda tehditler ortaya çıkmıştır.

19. yüzyıldan itibaren bilimsel olarak ele alınan kültürel mirası koruma yaklaşımında süreklilik ve katılımcılık boyutları önem kazanırken, çağdaş koruma anlayışı, korunan alanlarda sürdürülebilir bir yönetim mekanizmasının ana unsuru olarak alan yönetimini kabul etmektedir. UNESCO Dünya Miras Listesi'ne girebilmek için gerekli olan bu alan yönetim planları, korunacak değerlerin tarihi ve kültürel önemini gösteren, koruma ve yaşatma faaliyetlerine dayalı sürdürülebilir hedeflerin oluşturulmasını ve buna göre yapılacak eylemleri içerir ve devam eder. Bu kapsamı korumak için kültürel miras alanlarının yönetiminde tüm paydaşların aktif katılımı en önemli unsurdur. Bu sayede tarihi mekanlara yönelik yıllardır süregelen olumsuz algı yıkılmaktadır. Artık bu alanlarda koruma ve katılımcı koruma kavramları uygulanarak toplum ve diğer paydaşların yapıya dahil edilmesi büyük önem arz ederek mevcut tehditleri ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Ayrıca alan yönetimi kavramı, evrensel boyutta benzer tehditlerle karakterize edilen ve hemen hemen aynı düşünce ekseninde şekillenen yönetim olgusunun kültürel miras için kullanıldığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sit alanı yönetimi, kültürel mirasın ruhuna dayalı yönetim ilkesinden yola çıkarak, yönetim olgusu altında katılımcı modellerle ilerletilmesi çok önemli bir faaliyet alanı statüsünü üstlenmiştir. Çünkü yerinde yönetim, yönetişimde olduğu gibi, kontrol mekanizmaları geliştirmek, yaptırımlar uygulamak ve her şeyden önce tüm paydaşları sürece dahil etmektir.

Kültürel miras alanında mevcut politikaların kamu yönetiminin etkinliğini artıracaklarını göstermektedir. Kültür Bakanlığı'ndaki kültürel mirasın korunmasındaki etkinlik, son yıllarda artmıştır, ancak bu daha iyi bir kontrole yansımamaktadır. Kültürel mirasın korunmasındaki etkinlik artışının marjinal faydasında artış gereklidir. Marjinal faydanın artmasıyla daha etkin bir yapı ortaya çıkacaktır. Koruma ve geliştirme faaliyetlerinin bağımsız ve eşgüdümsüz takibi, kamu yararı ve kültürel mirasın korunması ile çatışır. Geliştirme ve koruma uygulamaları, çağdaş ve uluslararası planlama ilkelerinden ziyade siyasi etkilerle şekillenmektedir. Planlama sürecinde var olan hiyerarşiye uyulmamaktadır. Alt ve üst ölçekli planlar birbiriyle uyumlu değildir. Mekansal planlar ile koruma planları arasında çelişkiler ve tutarsız yaklaşımlar vardır. Koruma planı ile alan yönetim planı arasındaki ilişki belirsizdir.

Kültürel mirasın korunması yönetimi konusunda; dinamizm, sürdürülebilirlik eksikliği ve öngörülemezlik olduğu görülmektedir. Kültürün gelişimi için ulusal strateji belgesinin olması, istikrara ve kültürel mirasla ilgili yasal düzenlemelerin sürekli değiştirilmemesini sağlamaktadır. Kültürel mi-

rastın korunması alanında insan kaynakları yönetiminin etkinliği, bu çalışmada önerilen önlemlerin uygulanmasıyla artırılabilir. Bilgi ve şeffaflık arasındaki ilişki, yönetim verimliliği ve kültürel mirasın korunması için teşvikleri belirlemektedir. Kamu yönetimi kararlarının daha iyi anlaşılmasıyla birlikte kültürel değerlerin tanınması ve koruma önlemlerinin iyileştirilmesi gelir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Alan Başkanlığı uygulaması yeni bir uygulama olmakla birlikte yerinden yönetim ilkeleri çerçevesinde kanuna tabi bir oluşumdur. Kültürel varlıkların korunması, işletilmesi, buldukları bölgenin kalkınmasında rol alması gibi unsurlarla birlikte bürokratik engeller, yetkinin dağılımı gibi işlem süreçlerinin önüne geçilmesi kapsamında Alan Başkanlığı uygulamaları kamu yönetimi adına önemli bir adım olarak görülmektedir. Alan Başkanlığı uygulaması ile doğal sit alanları kapsamında kurumlar arasında yetki karmaşasına son vermek, yetkinin tek elde toplanmasını sağlayarak koruma projelerinin denetlemek, kontrol etmek üzerine odaklanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte yönetim anlamına çok başlılığı ortadan kaldırarak süreç yönetiminde ve bürokratik konularda zamandan kazanım sağlamak önemsenmiştir. Özel yönetim gerektiren alanlarla ilgili olarak bütüncül kararlar alınması gerektiğinde ve bunlarla ilgili bütüncül hedefler söz konusu olduğunda yönetim modelinin değişmesi olumlu bir katkı sağlayabilmektedir. Bu anlamda Alan Başkanlıklarının bir bakan yardımcılığı uhdesinde kendi aralarında eşgüdümü sağlanabilir. Oluşan tecrübe birikimlerinin fayda sağlaması ve kurumlar nezdinde karşılıklı bilgi alışverişi yapılması önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Akcaoğlu, C. (2019). *Kültürel Aktarım Aracı Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı 1. Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 123-135, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akça, S. (2017). "Kültürel Miras Yönetimi; İstanbul Tarihi Yanmada Örneği Değerlendirme ve Öneriler", *İdeal Kent Elektronik Dergi*, 22(8), 577-596.
- AL-Jameel AH, Saffo BH. Patterns of additions to old buildings. In: The Second International Conference on Conservation of Architecture, Urban Areas, Nature & Landscape: Towards a Sustainable Survival of Cultural Landscape- Heritage 2011; March 2011; Amman, Jordan. 2011. pp. 1-16
- Angelova, L.V., Terech, P., Natali, I., Carretti, E., Weiss, R.G., 2011. Cosolvent gel-like materials form partially hydrolyzed poly(vinyl acetate)s and borax. *Langmuir* 27 (18), 11671-11682.
- Asatekin, G.N. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız, Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Ankara.

- Baglioni, P., Alterini, M., Chelazzi, D., Giorgi, R., Poggi, G., Feb. 2013. Colloid and materials science for the conservation of cultural heritage: Cleaning, consolidation, and deacidification. *Langmuir* 29 (17).
- Bahçe A.S. ve Yılmaz, H. (2011). *Kültür ve Turizm*, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Bahçeci, M.(2004). İzmir Bölgesi Urla-*Limantepe Tunç Çağı Yerleşimi*, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Beverland, M. (2018). *Brand Management: Co-creating Meaningful Brands* (Newbury Park: SAGE, 2018).
- Brown Morton W, Hume GL, Weeks KD, Jandl WH. Secretary of the Interior's Standards for Rehabilitation, and Illustrated Guidelines for Rehabilitating Historic Buildings. Washington, D.C.: U.S. Department of the Interior National Park Service Heritage Preservation Services; 1997. 135 p, here pp. 42-46, 90-93
- Can, M. (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik Raporu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Cleere, H., "Management plans for archaeological sites: a world heritage template", *Conservation and Management of Archaeological Sites*, 12 (1): 4-12, (2010).
- Çolaklıoğlu, D. (2012). *Korunan Alan Yönetiminde Katılımcılar: Göreme Tarihi Milli Parkı Örneği*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Efe, T. (2013). *Kosova' da Osmanlı Sivil Mimari Örneklerin Işığında Kültürel Mirasın Korunması*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Emre, G. (2020), *Kültürel Mirasın Korunması*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Güler, M. ve Ekinçi Y. (2010). "Tarihi Çevre Korumanın Yönetimsel Boyutu ve Alan Yönetimi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 19(3), s.1-24.
- Gültekin, N. (2012). Cultural Heritage Management: The Case of Historical Peninsula in İstanbul. *Gazi University Journal of Science* , 25 (1) , 235-243 .
http://www.alanbaskanligi.gov.tr/yonetim_plani_kavrami.html, 07.06.2021
<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14538/alan-yonetimi-ile-anit-eser-kurulunun-kurulus-ve-gorevl-html>, 05.07.2021; <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuat-No=9637&mevzuatTur=KurumVeKuruluyonetmeliği&mevzuatTertip=5>, 05.07.2021
<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14538/alan-yonetimi-ile-anit-eser-kurulunun-kurulus-ve-gorevl-html>, 26.07.2021
<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>, 05.06.2021
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040727.htm#1>, 06.07.2021
<https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/>, 01.06.2021
 ICOMOS (2021). http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf, 22.06.2021
- Japanese Agency for Cultural Affairs. Guidelines on the Use of Cultural Properties (Buildings) [in Japanese], 1996. <http://www.bunka.go.jp> (1996) accessed September 19, 2003.
- Kalpaklı, M. (2013). "Türkiye' de Kültürel Miras Algısı: Dün-Bugün-Yarın", *Sanat Tarihi Dergisi*, 2, s.11-15.

- Karakaş, T. (1997). *Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı*, Ankara: Tüze Yayıncılık.
- Kuban, D. (2000). Tarihi Çevre Korumamın Mimarlık Boyutu. Yem Yayınları.
- Kulakoğlu Dilek, N. ve İstanbul Dinçer, F. (2020). "Değişen Dünyada Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği: Teknolojinin Etkileri", *Kültürel Miras ve Turizm: Disiplinler Arası Yaklaşım*, Murat Gümüş ve S. Emre Dilek (Ed.), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kuran, S. ve Türkay Kahraman F.Ş. (2017). "Silahlı Çatışmalarda Kültürel Varlıkların Korunması Hukuki Rejiminde Bir İstisna Olarak Askeri Gerekliklik: Antlaşmalarla Getirilen Düzenlemeler", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 23(1), s. 89-158.
- Mason, R., (2002). Assessing Values in Conservation Planning: Methodological Issues and Choices", in: M. d. l. Torre (ed.), *Assessing the Values of Cultural Heritage (Research a preliminary typology of the heritage values that is neither exclusive, nor exhaustive in order to make it useable for the guidelines on the heritage values assessment. (Los Angeles: The Getty Conservation Institute, 2002)*, pp. 5-31, https://www.getty.edu/conservation/publications_
- mevzuat.gov.tr, 12.06.2021
- Nared, J., Razpotnik-Viskovi, N. (2014), *Managing Cultural Heritage Sites in Southeastern Europe (Ljubljana: Založba ZRC, 2014)*.
- Orbaşlı, A., *Architectural Conservation: Principle and Practise*, Blackwell Science, Oxford, (2008).
- OSCE: Organization for Security and Co-operation in Europe (2020). *Guidebook on Standards for Drafting Cultural Heritage Management Plans*
- Özdemir, B. (2010). *Arkeolojik Kazılarda Alan Yönetimi ve Magnesia Antik Kenti*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Scheffler, N. (2010). *UrbanAct, Urbact II – Hero, Cultural Heritage Integrated Management Plans Thematic Report 4*.
- Srinivas, H. (2020). *Heritage and Conservation Strategies: Understanding the Justifications and Implications*. GDRC Research Output E-100. Kobe, Japan: Global Development Research Center.
- Tanac-Zeren M. *Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu, Çağdaş Yaklaşım Örnekleri*. İstanbul: Yalın Yayıncılık; 2010. 94 p. ISBN 9944313773, here pp. 29, 31-33, 37-38
- Taylor, K. (2014). *Cultural Heritage Management: International Practice and Regional Applications*. *Encyclopedia of Global Archaeology, 1939–1951*.
- Throsby, D. (2000). *Cultural heritage in the new economic environment*, In C. Debono (ed.), *The National Trust into the New Millennium: Conference Proceedings, ACNT, Canberra, 2000*, pp. 19-28; p. 19.
- Türkay Kahraman, F.Ş. (2018). *Uluslararası Silahlı Çatışmalar Hukukunda Kültürel Varlıkların Korunması*, İstanbul Oniki Levha Yayıncılık (1).
- U.S. The Secretary of the Interior's Standards for Rehabilitation and Guidelines for Rehabilitating Historic Buildings. Washington, D.C.: U.S. Department of the Interior, National Park Service, Preservation Assistance Division; 1990. 55 p
- UNESCO-2008, *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, <http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf>, (2021).

- Ülgen, M.(2020). *Kültür ve Tabiat Varlıklarının Ticareti ve Yurtdışına Çıkarılması Suçları*, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.
- Ünal, Z.G. (2014). *Kültürel Mirasın Korunması.İstanbul Valiliği, İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB) İSMEP REHBER KİTAPLAR*, İstanbul.
- Ünsal D. ve Pulhan, G. (2012). *Kültürel Miras Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Yıldız, S.(2011). *Kültürel Miras Alan Yönetimi Kapsamında Alanya Kalesi Ziyaretçi Yönetimi*, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yürü, N. (2009). *KENTSEL SİT ALAN Yönetimi İSTANBUL BEYOGLU Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Zancheti, Silvio Mendes. "Values, Built Heritage and Cyberspace." *Museum International* No. 215, 54, no. 3 (2002): 19–28.